Tot desembolicant la meua biblioteca

Un discurs sobre el col·leccionisme

Walter Benjamin

Estic desembolicant la meua biblioteca. Ve-t'ho ací. No es troba, per tant, encara als prestatges, no la cobreix encara el lleuger tedi de l'ordenació. No puc marxar al llarg de les seues fileres, per passar-hi revista acompanyat d'oients amics. No patiu. En canvi us he de pregar que m'acompanyeu al desordre de caixes obertes, a l'aire ple de pols de serradures, al terra cobert de papers estripats, enmig de les piles de llibres que tot just han tornat a veure la llum després de dos anys de foscor, per tal que compartiu, si més no, una mica l'estat d'ànim, de cap manera elegíac, més aviat neguitós, que tot això provoca en el col·leccionista autèntic. Car és un d'ells qui us parla i, comptat i debatut, només de si mateix. No fóra presumptuós d'enumerar ací, valent-me d'una objectivitat o neutralitat aparents, les peces principals o les grans seccions d'una biblioteca, explicar la seua història, o fins i tot d'exposar-ne els avantatges per a un escriptor? En qualsevol cas, en el que segueix em propose d'abordar quelcom de menys recòndit, de més tangible; em ve de gust més aviat de permetre que feu una ullada a la relació d'un col·leccionista amb les seues riqueses, una mirada al col·leccionisme més que no pas a una col·lecció determinada. És del tot arbitrari el fet que ho faça mitjançant una consideració de les diferents formes d'adquisició de llibres. El recurs a aquest punt de vista o a qualsevol altre no és més que un dic contra el devessall de records que es desferma contra tot col·leccionista quan s'ocupa del seu tresor. Si tota passió frega el caos, la passió del col·leccionista frega el caos dels records. Però encara diré més: l'atzar, el destí, que donen color al passat davant els meus ulls, s'ofereixen alhora als sentits amb la confusió habitual d'aquests llibres. Perquè, aquesta possessió, què és sinó un desordre al qual el costum s'ha avesat tant que es pot presentar com a ordre? Segur que heu sentit parlar de persones a les quals la pèrdua dels seus llibres els ha fet malalts o d'altres que, per aconseguir-los, han

Aquest text de Walter Benjamin [«Ich packe meine Bibliothek aus»] fou publicat en *Die literarische Welt*, Berlín, 17 de juliol de 1931. Està inclòs en els *Gesammelte Schriften*, vol. IV-1 (Suhrkamp, 1972, pp. 388-396).

arribat a fer-se delinqüents. Tot ordre no és precisament, en aquests dominis, sinó un estat que equival a surar damunt de l'abisme. «L'únic coneixement exacte que existeix», ha dit Anatole France, «és l'any d'aparició i el format dels llibres». De fet, si existeix un contrapunt a la desorganització d'una biblioteca, és l'organització del seu catàleg.

Així, l'existència del col·leccionista està sotmesa a una tensió dialèctica entre els dos pols del desordre i de l'ordre.

Naturalment, està lligada a moltes més coses. A una relació molt enigmàtica amb el fet de posseir, sobre la qual tornarem encara després. Diguem-ho d'entrada: a una relació amb les coses que no hi veu en primer terme el seu valor funcional, és a dir, la seua utilitat, el seu profit, sinó que se les mira i estima com l'escenari, com el teatre del seu destí. La seducció més profunda del col·leccionista és de recloure l'exemplar en un cercle tancat en el qual, mentre s'apaga el darrer calfred –el calfred d'haver estat adquirit–, aquest es petrifica. Tot allò recordat, pensat, present en la consciència, esdevé sòcol, marc, pedestal i precinte de la seua possessió. L'època, el paisatge, l'artesania, el propietari d'on prové l'exemplar, tot això es fon per al veritable col·leccionista en cadascuna de les seues possessions fins a esdevenir una enciclopèdia màgica, la suma de la qual és el destí del seu objecte. Així doncs, ací, en aquest camp estret es pot conjecturar de quina manera els grans fisiognomistes –i els col·leccionistes són fisiognomistes del món dels objectes– esdevingueresn intèrprets del destí. Només cal observar un col·leccionista, mirar com maneja els objectes de la seua vitrina. Només de tenir-los a les mans sembla, ple d'inspiració, que mira a través d'aquests la seua llunyania. Vet ací el que podria dir del costat màgic del col·leccionista, del seu posat d'ancià. *Habent sua fata libelli*: aquesta frase fou potser confegida pensant en els *llibres* en general. Els llibres, o sia, la *Divina Comèdia* o l'*Ètica* de Spinoza o *L'origen de les espècies*, tenen el seu destí. El col·leccionista, però, interpreta la dita llatina d'una altra manera. Per a ell tenen destí no els llibres, sinó més aviat els *exemplars*. I al seu entendre el destí més important de qualsevol exemplar és el fet d'haver-se trobat amb ell, amb la seua pròpia col·lecció. No exagere ni un bri: per al col·leccionista autèntic l'adquisició d'un llibre antic és com si aquest ressuscités. I precisament en això rau un tret infantil que es barreja en el col·leccionista amb l'ancianitat. Els infants, en efecte, entenen la renovació de les seues existències com una pràctica reiterada cent vegades, no mai ajornada. En els infants l'acte de col·leccionar és només *un* procediment de renovació, de la mateixa manera que un altre ho és pintar objectes, i un altre, encara, retallar o calcar, i així tot el ventall de variants infantils d'apropiació, del simple palpar a donar noms. Renovar el món: heus ací l'impuls més profund que batega en el desig del col·leccionista d'aquirir nous objectes i per això mateix el col·leccionista de llibres antics es troba més a prop de les fonts del col·leccionisme que l'interessat en reimpressions per a bibliòfils. Ara diré algunes paraules sobre com ultrapassen els llibres el llindar d'una col·lecció, sobre com esdevenen possessió d'un col·leccionista, en un mot, sobre la història de la seua adquisició.

De totes les maneres d'aconseguir llibres, es considera que la més lloable és d'escriure'ls un mateix. Alguns de vostès recordaran ara divertits la gran biblioteca que aconseguí de reunir

amb el temps el pobre mestret d'escola Wutz, segons Jean Paul, pel procediment d'escriure ell mateix, perquè no podia comprar-les, totes les obres que li interessaven en raó dels títols que trobava als catàlegs. Els escriptors en el fons són gent que escriuen els llibres no perquè siguen pobres, sinó per insatisfacció amb els llibres que podrien comprar, però que no els agraden. Bé pot ser que troben, senyores i senyors, extravagant aquesta definició de l'escriptor, però extravagant és tot el que es diu des del punt de vista de l'autèntic col·leccionista.

Dels procediments habituals per a aconseguir llibres, el més convenient per al col·leccionista seria el préstec amb la clàusula afegida de no retornar-los. El prestatari de llibres de gran volada, tal com ací l'entenem, demostra que és un col·leccionista empedreït no tan sols per l'ardor amb què protegeix el tresor que ha aplegat i per la manera com es fa l'orni davant totes les reclamacions provinents dels mecanismes habituals de la vida jurídica, sinó molt més encara i, sobretot, perquè no llegeix els llibres. Si voleu creure la meua experiència, m'ha passat més sovint que m'hagen retornat, alguna vegada, un llibre prestat que no que l'hagen llegit. I és aquesta –us preguntareu– la peculiaritat del col·leccionista, no llegir els llibres? Això fóra una novetat. Doncs no. Els experts us ho podran confirmar, és la cosa més antiga. I n'hi haurà prou de reportar ací la resposta que tenia preparada France, una altra vegada ell, per al babau que admirava la seua biblioteca i que no podia estar-se de fer tot seguit la pregunta obligada: «I tot això s'ho ha llegit, senyor France?» - «Ni tan sols la desena part. O és que vostè menja tots els dies amb la vaixella de Sèvres?».

Jo mateix, d'altra banda, he fet la contraprova de la justificació d'aquesta actitud. Durant anys –si fa no fa, el primer terç de la seua existència– la meua biblioteca ocupava tan sols dos o tres prestatges i la seua llargària només augmentava uns quants centímetres l'any. Aquesta fou la seua època marcial, en què cap llibre no hi entrava si no m'havia dit abans la consigna, si no l'havia llegit. I doncs no hi hauria arribat potser mai a quelcom que, per la dimensió, pot dir-se una biblioteca si no hagués estat per la inflació que sobtosament traslladà l'èmfasi a les coses i va fer dels llibres valors materials, molt difícils d'aconseguir en tot cas. Així ho semblava almenys a Suïssa. I realment vaig fer des d'allà a darrera hora les meues primeres grans comandes de llibres i vaig poder aplegar coses tan insubstituïbles com ara *El genet blau* o *La llegenda de Tanaquil*, de Bachofen, que llavors hom podia aconseguir encara de l'editor. I bé, ara, pensaran vostès, és potser ja hora, després de tantes anades i vingudes, que parlem finalment de la gran avinguda de l'adquisició de llibres, que és la compra. Sí, una gran avinguda, però gens tranquil·la. La compra del col·leccionista de llibres té molt poc a veure amb la que fan en una llibreria l'estudiant que s'hi proveeix d'un manual o l'home de món que vol fer-li un regal a la seua estimada o el viatjant de comerç que mira de fer més distret el seu pròxim viatge en tren. Les compres més memorables les he fetes en viatges, com a passavolant. La possessió, tenir coses, està sotmesa a una tàctica. Els col·leccionistes són individus que disposen d'instint tàctic; en la seua experiència, quan conquereixen una ciutat estrangera, la més petita botiga d'antiguitats pot aparèixer com un fortí, la papereria més remota com una posició clau. Quantes ciutats no se m'hauran obert en les meues caminades, amb les quals marxava a la conquista de llibres.

Sens dubte, només una part de les compres més importants es fan mitjançant la visita a un comerciant. Els catàlegs hi tenen un paper molt més destacat. I encara que el comprador conega força bé el llibre que compra sobre catàleg, l'exemplar és sempre una sorpresa i la comanda té tothora un component d'atzar. En aquestes situacions es produeixen decepcions penoses, però també troballes que us omplen de goig. Així, recorde que un dia vaig demanar, per a la meua vella col·lecció de llibres per a infants, un llibre amb il·lustracions a color només perquè contenia contes d'Albert Ludwig Grimm i el seu lloc de publicació era Grimma, a Turíngia. Però en Grimma havia aparegut també un llibre de faules editat precisament per aquest Albert Ludwig Grimm. Aquest llibre de faules era, en l'exemplar que jo posseïa, amb les seues setze il·lustracions, l'únic testimoniatge conservat dels inicis del gran il·lustrador alemany Lyser, que havia viscut cap a mitjan segle passat a Hamburg. Bé, la meua intuïció davant la coincidència de noms havia estat encertada. Ací de nou vaig descobrir treballs de Lyser, i concretament una obra –*Linas Märchenbuch* [«El llibre dels contes de Lina»]– que havia passat desapercebuda a tots els seus bibliògrafs, i que mereix un esment més extens que aquest, el primer, que jo en faig.

De cap manera no n'hi ha prou, en la compra de llibres, només amb els diners o només amb un coneixement expert. I ni tan sols ambdues coses juntes són ben bé prou per a bastir una autèntica biblioteca, que sempre té alguna cosa d'impenetrable i alhora d'inconfusible. Qui compra sobre catàleg ha d'afegir-hi encara, a les dues coses esmentades, un olfacte molt fi. L'any de publicació, el lloc, el format, els propietaris anteriors, el relligat, etc., tot això ha de dir-li alguna cosa, i no sols en el sentit eixorc de l'en si i per a si, sinó que aquestes dades han de concertar i segons l'harmonia i la força de les veus concertades, el comprador ha de ser capaç de reconèixer si el llibre en qüestió és per a ell o no.

Les subhastes, per la seua banda, demanen tota una altra mena de destreses al col·leccionista. Al lector d'un catàleg ha de parlar-li el llibre i prou i, si de cas, el seu propietari anterior, si hi consta la procedència de l'exemplar. Qui participa en una subhasta ha de repartir la seua atenció a parts iguals entre el llibre i la concurrència i, a més, haurà de mantenir el cap prou fred per a no embolicar-se, com passa ben sovint, en una lluita aferrissada amb els rivals i trobar-se a la fi penjat amb un preu de compra molt alt, el que havia oferit, més en raó de mantenir la posició que per voluntat d'adquirir el llibre. En canvi, un dels records més bells del col·leccionista sol ser aquell instant en què vingué en ajuda d'un llibre, en el qual potser no havia pensat mai en tota la seua vida, i menys encara cobejat, perquè es trobava exposat i abandonat al mercat lliure i ell pogué, com el príncep del conte de les Mil i Una Nits amb una bella esclava, comprar-lo per donar-li la llibertat. Perquè, com tothom sap, per al col·leccionista de llibres la veritable llibertat de tots els llibres rau en algun racó dels seus prestatges.

Com un monument de la meua experiència més emocionant en les subhastes sobresurt encara avui en la meua biblioteca, entre extensos rengles de volums francesos, *La Peau de chagrin* de Balzac. Fou el 1915 en la subhasta de Rümann, a ca n'Emil Hirsch, un dels més grans coneixedors dels llibres i alhora magnífic venedor. L'edició en qüestió veié la llum el

1838 a la Place de la Bourse de París. Semprre que tinc l'exemplar a les mans, hi veig no sols el número de registre de la col·lecció Rümann, sinó fins i tot l'etiqueta de la llibreria on el va adquirir, fa ara més de noranta anys, el primer comprador per una vuitantena part, si fa no fa, del seu preu actual. «Papeterie I. Flanneu», hi posa. Una època benaurada aquella en què obres tan sumptuoses –car els gravats en planxa d'aquest volum foren dissenyats pels millors dibuixants francesos i executats pels millors gravadors–, en què un llibre com aquest encara podia ser comprat en una papereria. Però volia explicar la història de la seua adquisició. Havia anat a fer una inspecció prèvia a ca n'Emil Hirsch, hi vaig tenir a les mans vora quaranta o cinquanta volums, però aquest m'havia suscitat el desig ardent de no deixar-lo anar de cap de les maneres. Arribà el dia de la subhasta. Un atzar va voler que en l'ordre de licitacions vingués, abans que aquest exemplar de *La Peau de chagrin*, la sèrie completa de les seues il·lustracions en un tiratge a part en tinta xinesa. Els licitadors seien davant una taula molt llarga; una mica girat, davant meu, hi havia l'home en el qual anaven a convergir totes les mirades en la venda que vingué després: el baró de Simolin, el famós col·leccionista de Munic. Li interessava aquesta sèrie, tenia rivals, i aviat es va produir una dura lluita el resultat de la qual fou l'oferta més alta de tota la subhasta, un preu que ultrapassava amb escreix els 3.000 Reichsmark. Ningú semblava haver esperat una quantitat tan forta, i entre els presents es va poder percebre un cert enrenou. Emil Hirsch no en va fer cas i ja fos per guanyar temps, o per altres consideracions, passà tot seguit davant la distracció de la concurrència al número següent. Cridà el preu i jo, amb el cor que em bategava fins al coll i convençut que no podria mesurar-me amb cap dels grans col·leccionistes presents a la sala, vaig oferir una mica més. El subhastador, però, sense aconseguir l'atenció del públic, procedí mitjançant la fórmula habitual de «ningú n'ofereix més?» i els tres colps –que em van semblar separats per una eternitat– a l'adjudicació. Per a mi, estudiant, la quantitat ja era ben alta. Però el matí de l'endemà al mont de pietat ja no forma part d'aquesta història i, en comptes d'això, m'estime més parlar d'un fet que voldria dir-ne el negatiu d'una subhasta. Fou a la subhasta de Berlín de l'any passat. S'hi oferia una gamma de llibres d'allò més variada quant a la qualitat i la matèria, però hi havia un cert nombre d'obres rares i bastant remarcables de temàtica ocultista i de filosofia natural. Vaig fer ofertes per algunes d'aquestes obres, però em vaig adonar que hi havia un senyor a les primeres files que semblava interessat només per les meues ofertes, perquè bon punt intervenia jo oferia sumes més altes, fins a arribar a la quantitat que fos. Després de repetir aquesta experiència a bastament, vaig perdre tota esperança de poder comprar el llibre que més m'interessava aquell dia. Es tractava dels poc coneguts *Fragmente aus dem Nachlasse eines jungen Physikers* [«Fragments de l'obra pòstuma d'un jove físic»], que havia publicat Johann Wilhelm Ritter el 1810, en dos volums, a Heidelberg. L'obra no ha conegut cap reedició, però el prefaci, en el qual l'editor feia una exposició de la seua vida en forma de necrològica d'un amic no esmentat suposadament mort, i que no era un altre que ell mateix, m'ha semblat de sempre la prosa personal més important del Romanticisme alemany. En el moment que hom en va cridar el número, em vingué una il·luminació. Era molt simple: com que la meua oferta comportaria infal·liblement que el

número en qüestió anàs a mans de l'altre, potser era millor no fer-ne cap. Em vaig dominar i vaig restar mut. Passà el que m'havia imaginat: no hi hagué interès, no hi hagué cap oferta, i el llibre fou retirat. Vaig trobar més hàbil d'esperar uns quants dies. I, en efecte, quan al cap d'una setmana vaig aparèixer per la llibreria de vell, hi vaig trobar el llibre i a l'hora de comprar-lo em va beneficiar la manca d'interès que havia suscitat.

Quants records que ens vénen quan ens lliurem a la feina de treure els llibres de les muntanyes de caixes en una mena d'explotació a cel obert durant tot el dia o, millor encara, la nit. Res no fa més palesa aquesta fascinació que produeix desembolicar els llibres que la dificultat d'aturar la comesa. Havia començat a migdia i ja era mitjanit quan vaig escometre les darreres caixes. Llavors, però, em van caure a les mans finalment dos volums enquadernats en cartró bastant descolorits que en realitat no havien d'estar en una caixa de llibres. Eren dos àlbums de figures en relleu que ma mare havia apegat quan era una nena, i que jo havia heretat. Aquests àlbums són la llavor d'una col·lecció de llibres per a infants que avui encara creix constantment, tot i que ja no al meu jardí.

No hi ha cap biblioteca viva que no aculla un cert nombre de criatures llibresques procedents de terrenys més o menys fronterers. No cal que siguen àlbums de figures en relleu o àlbums de família, ni autògrafs, ni enquadernacions amb pandectes i textos edificants al seu interior; n'hi haurà que tindran una tirada especial pels fulls volants o els prospectes, i altres pels facsímils de manuscrits o per les còpies mecanogràfiques de llibres introbables, i fins i tot les revistes poden formar els marges prismàtics d'una biblioteca. Però, per retornar a aquells àlbums, cal dir que realment l'herència és la forma més enraonada de fer una col·lecció. Car l'actitud del col·leccionista envers els seus tresors naix del sentiment d'obligació del propietari envers la seua propietat. És, així doncs, l'actitud de l'hereu en el sentit més elevat. El títol més distingit d'una col·lecció serà, per tant, sempre la possibilitat de constituir-se en llegat. Quan dic això, sóc del tot conscient –bé que ho deveu saber– de fins a quin punt aquesta evolució del món de representacions inherent al col·leccionisme enfortirà en molts de vostès la convicció que aquesta passió és anacrònica, així com la desconfiança envers el tipus del col·leccionista. Res més lluny de les meues intencions, però, que fer trontollar en vostès aquesta convicció o aquesta desconfiança. Només caldria remarcar, de tota manera, una qüestió: el fenomen de la col·lecció perd el seu sentit quan el perd el seu artífex. Si les col·leccions públiques poden resultar socialment menys insòlites i científicament més útils que les privades, només aquestes fan justícia als objectes. En qualsevol cas, sé ben bé que per al tipus del qual estic parlant i que he representat, una mica *ex officio*, davant vostès, està a punt de fer-se de nit. Però, com diu Hegel, només quan es fa fosc alça el vol l'òliba de Minerva. Només en el moment de la seua desaparició és comprès el col·leccionista.

Però vet ací que fa estona que ha passat la mitjanit i tinc davant la darrera caixa a mig buidar. D'altres pensaments em vénen, que no són aquells de què n'he parlat. No pensaments, sinó més aviat imatges, records. Records de les ciutats on he trobat tantes coses: Riga, Nàpols, Munic, Danzig, Moscou, Florència, Basilea, París. Records de les magnífiques sales de la llibreria Rosenthal de Munic; del Stockturm de Danzig, on vivia el difunt Hans

Rhaue; del soterrani de llibres, amb olor de resclosit, de Süssengut, a Berlín-Nord; records de les cambres on s'han hostatjat tots aquests llibres, del meu racó d'estudiant a Munic, de la meua habitació a Berna, de la solitud d'Istelwald a la vora del llac Brienz i, també, de la meua cambra de minyó, d'on provenen quatre o cinc dels diversos milers de volums que s'amunteguen al meu voltant. Benaurat col·leccionista, benaurada persona privada! Ningú no ha donat peu a menys recerques, i ningú no s'hi ha trobat millor, car ha pogut continuar la seua existència desprestigiada sota una màscara *à la* Spitzenweg [pintor convencional del s. XIX (n. del t.)]. I tot perquè en ell han trobat recer els esperits, si més no els petits, que fan que per al col·leccionista, vull dir per al bo, per al col·leccionista com cal, la possessió siga la relació més profunda que hom por mantenir amb les coses en general. No és que llavors les coses visquen al seu si, ans al contrari, és ell mateix qui viu en les coses. Així és com he presentat, davant de vostès, un dels seus habitacles, fet de llibres, i vet ací que ara hi desapareix al seu interior, com és just i necessari. ❐

Traducció de Gustau Muñoz